

ARTIMŪJŲ, GYVENANČIŲ SU PSICHOSOCIALINĘ NEGALIĄ TURINČIAIS ASMENIMIS, NUOMONĖ APIE COVID-19 PANDEMIJOS ĮTAKĄ JŲ ŠEIMŲ GEROVEI

Robertas Basijokas, Aleksandra Verbilo, Donatas Austys

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Sveikatos mokslų instituto Visuomenės sveikatos katedra

SANTRAUKA

Tyrimo tikslas – atsižvelgiant į demografinius ir socialinius veiksnius įvertinti artimųjų, gyvenančių su psichosocialinę negalią turinčiais asmenimis, nuomonę apie COVID-19 pandemijos įtaką jų šeimų gerovei.

Tyrimo medžiaga ir metodai. 2022 metų kovo–balandžio mėnesiais anoniminės anketinės apklausos būdu buvo apklaustas 351 su psichosocialinę negalią turinčiu asmeniu gyvenantis artimasis. Taikant chi kvadrato testą įvertintas respondentų pasiskirstymas pagal socialinius ir demografinius kintamuosius atsakant į klausimus apie COVID-19 pandemijos poveikį gerovei.

Rezultatai. Neigiamą COVID-19 pandemijos poveikį įvardijo 85,3 proc. respondentų, iš jų dažniau jaunesni respondentai ir žmonių su negalia tėvai (atitinkamai 88,8 proc. prieš 80,7 proc. ir 87,6 proc. prieš 72,0 proc., $p \leq 0,05$). Penktadalis (22,9 proc.) visų respondentų sutiko su teiginiu, kad pandemijos metu kilo problemų dėl jų darbinės veiklos, 52,7 proc. – patyrė daugiau išlaidų, 60,5 proc. – suprastėjo jų sveikata, 63,6 proc. – negalią turintis artimasis neturėjo galimybės gauti jam reikalingų sveikatos priežiūros paslaugų, 64,4 proc. – negalią turintis artimasis neturėjo galimybės gauti jam reikalingų socialinių paslaugų. Negalią turinčių vaikų artimieji ir respondentai, neturintys aukštojo išsilavinimo, dažniau sutiko su teiginiu, kad pandemijos metu kilo problemų dėl jų darbinės veiklos (atitinkamai 37,5 proc. prieš 21,0 proc. ir 30,2 proc. prieš 15,0 proc., $p \leq 0,05$). Žmonių su negalia tėvai ir ne visu etatu dirbantys respondentai dažniau sutiko su teiginiu, kad pandemijos metu suprastėjo jų sveikata (atitinkamai 63,2 proc. prieš 46,0 proc. ir 69,7 proc. prieš 58,9 proc., $p \leq 0,05$). Kiti žmonių su negalia artimieji (ne tėvai) dažniau nurodė, kad pandemijos metu negalią turintis jų artimasis sunkiau galėjo gauti jam reikalingų sveikatos priežiūros paslaugų (80,0 proc. prieš 60,8 proc., $p \leq 0,05$). Vyrų ir kiti žmonių su negalia artimieji (ne tėvai) dažniau nurodė, kad pandemijos metu negalią turintis jų artimasis sunkiau galėjo gauti jam reikalingų socialinių paslaugų (atitinkamai 85,7 proc. prieš 62,4 proc., 73,6 proc. prieš 62,0 proc., $p \leq 0,05$).

Išvados. Neigiamą COVID-19 pandemijos poveikį savo šeimų gerovei pastebėjo keturi penktadaliai su psichosocialinę negalią turinčiais asmenimis gyvenančių artimųjų. Dažniausiai netolygumai nustatyti darbinės veiklos, sveikatos bei socialinių paslaugų gavimo srityse.

Reikšminiai žodžiai: psichosocialinė negalia, žmonių su negalia artimieji, gerovė, COVID-19 pandemija.

ĮVADAS

Psichosocialinę negalią turinčių asmenų artimieji dažnai susiduria su šių asmenų priežiūros našta dėl žmonių su negalia reikalingų paslaugų bei reikmenų ir su tuo susijusiais finansiniais sunkumais, suprastėjusia emocine sveikata [1]. Tyrimų rezultatai rodo, kad dauguma žmonių, kurie rūpinasi negalią turinčiais artimaisiais, savo gyvenimo kokybę vertina prasčiau

nei šeimos, kuriose nėra žmonių su negalia. Asmenys, kurie rūpinasi žmonėmis su negalia, dažnai yra mažiau

Adresas susirašinėti: Donatas Austys
Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Sveikatos mokslų instituto Visuomenės sveikatos katedra
M. K. Čiurlionio g. 21, 03101 Vilnius
El. p. donatas.austys@mf.vu.lt

patenkinti savo fizine būkle, miego kokybe, taip pat patiria didelę psichologinę įtampą [2].

Pasaulio sveikatos organizacija dėl plintančios koronavirusinės ligos COVID-19 2020 m. sausio 30 d. paskelbė tarptautinio masto ekstremalią visuomenės sveikatai situaciją, o 2020 m. kovo 11 d. – pandemiją [3]. Pandemijai suvaldyti imtasi įvairių priemonių – karantino, kontaktų sekimo ir ribojimo, o tai galėjo turėti neigiamos įtakos visuomenės sveikatai [4]. COVID-19 pandemija paveikė beveik visus negalią turinčių asmenų ir jų artimųjų gyvenimo aspektus [5]. Tyrimų duomenimis, COVID-19 pandemija ir jos valdymo priemonės smarkiai paveikė pažeidžiamų visuomenės grupių, pavyzdžiui, asmenų, gyvenančių kartu su psichosocialinę negalią turinčiais asmenimis, gyvenimo kokybę [6]. Pandemijos valdymo priemonės sukėlė įvairių grupių socialinę izoliaciją [7], įvairių paslaugų prieinamumo sunkumų, kurie dar labiau paveikė pažeidžiamiausias visuomenės grupes [3].

Psichosocialinę negalią turinčių asmenų artimųjų gerovės tyrimų Lietuvoje bei kitose pasaulio valstybėse trūksta. Taip pat trūksta ir tyrimų, kuriuose būtų įvertinta COVID-19 pandemijos įtaka Lietuvoje bei kitose Europos valstybėse gyvenančių žmonių su negalia šeimų gerovei. Todėl šio **tyrimo tikslas** – atsižvelgiant į demografinius ir socialinius veiksnius įvertinti artimųjų, gyvenančių su psichosocialinę negalią turinčiais asmenimis, nuomonę apie COVID-19 pandemijos įtaką jų šeimų gerovei.

TYRIMO METODAI

Tyrimo imtis. Tyrimo duomenys rinkti 2022 metų kovo–balandžio mėnesiais. Anoniminės anketinės apklausos būdu buvo apklausti su psichosocialinę negalią turinčiais asmenimis gyvenantys artimieji. Anketos buvo platinamos Lietuvoje veikiančiuose Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“ asocijuotuose dienos centruose. Anketas platinti dienos centrus lankančių žmonių su negalia artimiesiems buvo prašoma visų Lietuvoje veikiančių bendrijos „Viltis“ dienos centrų. Tyrimo imtis reprezentuoja Lietuvą. Į duomenų analizę įtrauktos visos užpildytos tyrimo anketos. 2022 m. apklaustas 351 su psichikos negalią turinčiais asmenimis gyvenantis artimasis.

Tyrimo instrumentas. Anoniminė anketinė apklausa vykdyta naudojant klausimyną, apimančį klausimus

apie respondentų socialines ir demografines charakteristikas, Lietuviškąją psichologinės gerovės skalę, respondentų poreikius ir lūkesčius dėl vykstančio perėjimo nuo institucinės globos prie šeimose ir bendruomenėse teikiamų paslaugų, karo Ukrainoje ir COVID-19 pandemijos poveikį šeimų gerovei. Šiame straipsnyje analizuojamas respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimus apie jų socialines ir demografines charakteristikas ir nuomonę apie COVID-19 pandemijos poveikį jų šeimų gerovei. COVID-19 pandemijos poveikis šeimų gerovei vertintas pasitelkiant 5 šio tyrimo autorių sukurtus klausimus, suformuluotus pagal Lietuviškosios psichologinės gerovės skalės poskales. Poveikiui respondentų darbinei veiklai įvertinti naudotas klausimas „Ar pandemijos metu kilo problemų dėl Jūsų darbinės veiklos?“ su šiais pasirenkamais atsakymo variantais: „Ne, didesnių problemų nebuvo“, „Taip, turėjau neapmokamą laisvą laiką“, „Taip, praradau darbą“, „Taip, teko darbus atlikti kitoje vietoje ir tai trukdė mūsų šeimoms gyvenimui“, „Taip, už dalį darbo negavau atlyginimo“, „Taip, kilo kitų sunkumų“. Pandemijos poveikis respondentų patirtoms išlaidoms ir sveikatai vertintas pasitelkiant klausimus „Ar sutinkate su teiginiu, kad Jūsų šeima pandemijos metu patyrė daugiau išlaidų?“ ir „Ar sutinkate su teiginiu, kad pandemijos metu suprastėjo Jūsų sveikata?“ su šiais pasirenkamais atsakymo variantais: „Ne“, „Iš dalies ne“, „Abejoju“, „Iš dalies taip“, „Taip“. Sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų prieinamumas žmonėms su negalia pandemijos metu vertintas pasitelkiant klausimus „Ar pandemijos metu negalią turintis Jūsų artimasis turėjo galimybę gauti jam reikalingas sveikatos priežiūros paslaugas?“ ir „Ar pandemijos metu negalią turintis Jūsų artimasis turėjo galimybę gauti jam reikalingas socialines paslaugas (pavyzdžiui, lankyti dienos užimtumo ar socialinės globos centrą, gauti specializuotą slaugą ar pan.)?“ su šiais pasirenkamais atsakymo variantais: „Taip, be sunkumų“, „Taip, tačiau rečiau, nei reikėjo“, „Taip, tačiau prastesnės kokybės“, „Negavo, nors buvo poreikis“, „Negavo, nes nebuvo poreikio“.

Statistinė analizė. Anoniminės anketinės apklausos duomenų statistinei analizei atlikti naudota programa *The R Project for Statistical Computing*. Respondentų pasiskirstymui pagal kategorinius kintamuosius įvertinti buvo naudotas Pirsono (Pearson) χ^2 testas. Skai-

tiniam kintamiesiems buvo apskaičiuotos medianos, pagal kurias buvo sudaryti dvinariai kategoriniai kintamieji, kai viena kategorija apėmė vertes iki medianos, o kita – vertes, kurios viršijo medianą.

TYRIMO REZULTATAI

Analizei panaudoti 351 respondento atsakymai. Respondentų amžiaus mediana buvo 56 metai. Didesnę dalį (56,6 proc.) respondentų sudarė asmenys nuo 56 metų. Didžiąją dalį (84,5 proc.) apklaustųjų sudarė moterys. Mažesnėse ir didesnėse gyvenvietėse gyvenantys respondentai sudarė panašias grupes. Didžiąją

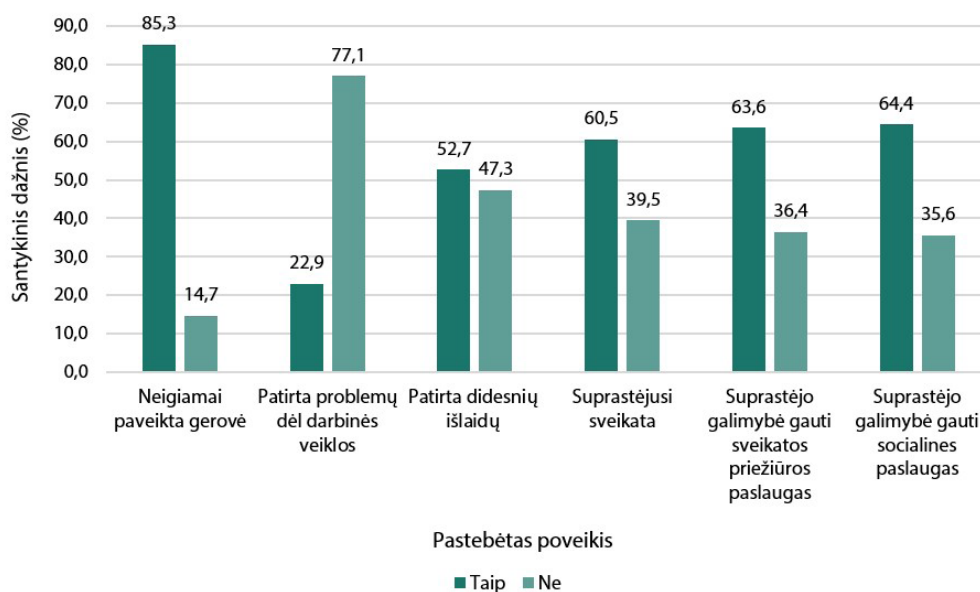
respondentų dalį (85,7 proc.) sudarė žmonių su negalia tėvai, ir tik nedidelė dalis tiriamųjų nurodė, jog yra seneliai (-ės), broliai, seserys ar kiti artimieji. Didesnė dalis (90,6 proc.) respondentų turėjo negalią turintį artimąjį, kuris buvo vyresnis nei 18 metų. Didesnė dalis (53,0 proc.) respondentų neturėjo aukštojo išsilavinimo. Apie pusę (56,3 proc.) respondentų buvo dirbantys asmenys ir didesnė dalis (51,3 proc.) respondentų dirbo visu etatu. Didžiosios dalies (83,5 proc.) respondentų pajamos buvo didesnės nei 300 eurų. Didesnė tyrimo respondentų dalis (57,8 proc.) turėjo sutuoktinį (1 lentelė).

1 lentelė. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas

Požymis	Respondentų skaičius	Santykinis dažnis (proc.)
Amžius		
Iki 56 metų	151	44,4
Nuo 56 metų	189	56,6
Lytis		
Vyrai	29	8,5
Moterys	312	91,5
Gyvenamoji vieta		
Kaimas ar miestelis	178	51,7
Miestas ar didmiestis	166	48,3
Giminystės ryšys su žmogumi su negalia		
Tėvai	300	85,7
Kiti artimieji	50	14,3
Žmogaus su negalia amžius		
Iki 18 metų	33	9,4
Nuo 18 metų	317	90,6
Išsilavinimas		
Ilgiję aukštąjį išsilavinimą	163	47,0
Neįgiję aukštojo išsilavinimo	184	53,0
Užimtumas		
Dirba	192	56,3
Nedirba	149	43,7
Darbo krūvis		
Visu etatu	154	51,3
Ne visu etatu	146	48,7
Pajamos		
Iki 300 eurų	55	16,5
Nuo 300 eurų	279	83,5
Šeiminė padėtis		
Turi sutuoktinį	200	57,8
Neturi sutuoktinio	146	42,2

Nustatyta, kad 85,3 proc. visų respondentų pastebėjo COVID-19 pandemijos poveikį jų šeimų gerovei (1 pav.). Respondentų pasiskirstymas atsižvelgiant į tai, ar jie pastebėjo COVID-19 pandemijos poveikį gerovei, nesiskyrė pagal respondentų lytį, gyvenamąją vietą, žmogaus su negalia amžių, respondentų išsilavinimą, užimtumą, dar-

bo krūvį, gaunamas pajamas bei šeiminių padėtį ($p > 0,05$). Skirtumai nustatyti tik lyginant skirtingo amžiaus bei šeiminių ryšių su žmogumi, turinčiu negalią, grupes: jaunesni respondentai ir žmonių su negalia tėvai dažniau pastebėjo pandemijos poveikį gerovei (atitinkamai 88,8 proc. prieš 80,7 proc. ir 87,6 proc. prieš 72,0 proc., $p \leq 0,05$).

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal COVID-19 pandemijos paveiktas jų gyvenimo sritis

Penktadalis (22,9 proc.) visų respondentų sutiko su teiginiu, kad pandemijos metu kilo problemų dėl jų darbinės veiklos (1 pav.). Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą „Ar pandemijos metu kilo problemų dėl Jūsų darbinės veiklos?“ reikšmingai nesiskyrė pagal respondentų amžių, lytį, gyvenamąją vietą, giminytės ryšį, užimtumą, darbo krūvį, pajamas, šeiminių padėtį ($p > 0,05$). Respondentai, kurie turi jaunesnius nei 18 metų amžiaus artimuosius su negalia, ir respondentai, neturintys aukštojo išsilavinimo, dažniau sutiko su teiginiu, kad pandemijos metu kilo problemų dėl jų darbinės veiklos (atitinkamai 37,5 proc. prieš 21,0 proc. ir 30,2 proc. prieš 15,0 proc., $p \leq 0,05$).

Pusė (52,7 proc.) visų respondentų sutiko su teiginiu, kad jų šeima pandemijos metu patyrė daugiau išlaidų (1 pav.). Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Ar sutinkate su teiginiu, kad Jūsų šeima pandemijos metu patyrė daugiau išlaidų?“ reikšmingai nesiskyrė pagal respondentų amžių, lytį, gyvenamąją vietą, giminytės ryšį, žmogaus su negalia amžių, res-

pondentų išsilavinimą, užimtumą, darbo krūvį, pajamas ir šeiminių padėtį ($p > 0,05$).

Daugiau nei pusė (60,5 proc.) visų respondentų sutiko su teiginiu, kad pandemijos metu suprastėjo jų sveikata (1 pav.). Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Ar sutinkate su teiginiu, kad pandemijos metu suprastėjo Jūsų sveikata?“ reikšmingai nesiskyrė pagal respondentų amžių, lytį, gyvenamąją vietą, žmogaus su negalia amžių, respondentų išsilavinimą, užimtumą, pajamas ir šeiminių padėtį ($p > 0,05$). Tėvai ir ne visu etatu dirbantys respondentai dažniau sutiko su teiginiu, kad pandemijos metu suprastėjo jų sveikata (atitinkamai 63,2 proc. prieš 46,0 proc. ir 69,7 proc. prieš 45,0 proc., $p \leq 0,05$).

Du trečdaliai (63,6 proc.) visų respondentų sutiko su teiginiu, kad pandemijos metu negalią turintis jų artimasis turėjo galimybę gauti jam reikalingas sveikatos priežiūros paslaugas (1 pav.). Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Ar pandemijos metu negalią turintis Jūsų artimasis turėjo galimybę gauti jam reikalingas sveikatos priežiūros paslaugas?“ reikšmingai

nesiskyrė pagal respondentų amžių, lytį, gyvenamąją vietą, žmogaus su negalia amžių, respondentų išsilavinimą, užimtumą, darbo krūvį, pajamas, šeiminių padėtį ($p > 0,05$). Žmonių su negalia tėvai dažniau sutiko su teiginiu, kad pandemijos metu negalią turintis jų artimasis susidūrė su sunkumais gauti jam reikalingų sveikatos priežiūros paslaugų (80,0 proc. prieš 60,8 proc., $p \leq 0,05$). Du trečdaliai (64,4 proc.) visų respondentų sutiko su teiginiu, kad pandemijos metu negalią turintis jų artimasis susidūrė su problemomis gauti jam reikalingų socialinių paslaugų (pavyzdžiui, lankyti dienos užimtumo ar socialinės globos centrą, gauti specializuotą slaugą ar pan.) (1 pav.). Respondentų pasiskirstymas atsakant į klausimą „Ar pandemijos metu negalią turintis Jūsų artimasis turėjo galimybę gauti jam reikalingas socialines paslaugas (pavyzdžiui, lankyti dienos užimtumo ar socialinės globos centrą, gauti specializuotą slaugą ar pan.)?“ reikšmingai nesiskyrė pagal respondentų amžių, gyvenamąją vietą, žmogaus su negalia amžių, respondentų išsilavinimą, užimtumą, darbo krūvį, pajamas, šeiminių padėtį ($p > 0,05$). Vyrai ir žmonių su negalia artimieji dažniau sutiko su teiginiu, kad pandemijos metu negalią turintis jų artimasis susidūrė su sunkumais gauti jam reikalingų socialinių paslaugų (atitinkamai 85,7 proc. prieš 62,4 proc. ir 73,6 proc. prieš 62,0 proc., $p \leq 0,05$).

REZULTATŲ APTARIMAS

Šio tyrimo metu nustatyta, kad didelė dalis su psichosocialinę negalią turinčiais asmenimis gyvenančių artimųjų pastebėjo neigiamą COVID-19 pandemijos poveikį savo šeimų gerovei. Nustatyta, kad pandemija dažniau paveikė neturinčių aukštojo išsilavinimo respondentų darbinę veiklą. Šio tyrimo metu taip pat nustatyta, kad pandemija dažniau paveikė žmonių su negalia tėvų ir respondentų, dirbančių ne visą darbo dieną, sveikatą. Nustatyta, kad karantino laikotarpiu sveikatos ir socialinių paslaugų pasiekiamumas didelei daliai žmonių su negalia buvo nepakankamas. Vyrai ir kiti žmonių su negalia artimieji (ne tėvai), besirūpinantys žmonėmis su negalia, dažniau susidurdavo su sunkumais gauti socialinių paslaugų savo negalią turintiems artimiesiems.

Kitose šalyse atlikti tyrimai, kurių metu buvo vertinama pandemijos įtaka žmonių su negalia šeimų gerovei, atskleidė, kad žmonių su negalia motinos karantino metu patyrė didelių sunkumų siekdamos

gauti paslaugų savo negalią turintiems vaikams [8]. Jungtinės Karalystės mokslininkų 2021 metais atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad daugeliui tėvų karantino ribojimai sukėlė didesnį nerimo lygį, paveikė jų pačių ir jų negalią turinčių artimųjų nuotaiką bei emocinę savijautą [9]. 2020 metais JAV mokslininkai atliko mokslinį tyrimą, kuriuo buvo siekiama įvertinti COVID-19 pandemijos įtaką galimybei gauti sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų asmenims, turintiems psichosocialinę negalią. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad 74,0 proc. asmenų, turinčių psichosocialinę negalią, negalėjo gauti bent vienos iš jiems skirtų medicininių terapijų ar švietimo paslaugų, o 30,0 proc. neteko visų terapijos ir švietimo paslaugų [10]. Mūsų tyrimo rezultatai atskleidė, kad 63,6 proc. artimųjų susidūrė su problemomis siekdami gauti sveikatos priežiūros paslaugų, o 64,4 proc. artimųjų susidūrė su problemomis siekdami gauti socialinių paslaugų. 2020 metais JAV mokslininkai atliko tyrimą, kuriuo buvo siekiama įvertinti COVID-19 pandemijos įtaką šeimoms, kuriose yra psichosocialinę negalią turinčių asmenų. Nustatyta, kad 20,3 proc. respondentų teigė, jog psichosocialinę negalią turinčius artimuosius globoti COVID-19 pandemijos metu tapo finansiškai sunkiau [11]. Mūsų tyrimo rezultatai atskleidė, kad 52,7 proc. tiriamųjų, kurie turi psichosocialinę negalią turinčių artimų asmenų, susidūrė su didesnėmis išlaidomis.

Tyrimo ribotumai. Nors tyrimo metu buvo siekta įvertinti COVID-19 pandemijos įtaką respondentų gerovės pokyčiams, šios pandemijos metu prasidėjo ir karas Ukrainoje, todėl tikėtina, kad kai kuriais atvejais abiejų faktorių poveikis gerovei sutapo ir tai galėjo iškreipti tyrimo rezultatus. Be to, šio tyrimo rezultatai paremti vienmomenčiu subjektyviu pačių tiriamųjų pandemijos poveikio vertinimu, dėl kurio taip pat galėjo atsirasti tam tikrų netikslumų. Nors tyrimo duomenys buvo renkami daugelyje Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“ asocijuotų dienos centrų, tačiau šie centrai neapima visų psichosocialinę negalią turinčių asmenų, todėl apklausos rezultatai gali neatspindėti visos psichosocialinę negalią turinčių asmenų artimųjų populiacijos Lietuvoje.

APIBENDRINIMAS

Neigiamą COVID-19 pandemijos poveikį savo šeimų gerovei pastebėjo keturi penktadaliai su psichosocialinę nega-

lią turinčiais asmenimis gyvenančių artimųjų. Nuomonės apie poveikį socialiniai ir demografiniai netolygumai dažniausiai nustatyti darbinės veiklos, sveikatos bei socialinių paslaugų gavimo srityse. Pandemija dažniau neigiamai paveikė neturinčiųjų aukštojo išsilavinimo darbinę veiklą, žmonių su negalia tėvų ir respondentų, dirbančių ne visą darbo dieną, sveikatą. Sveikatos ir socialinių paslaugų pasiekiamumas didelei daliai žmonių su negalia buvo

nepakankamas. Vyrų ir kiti žmonių su negalia artimieji (ne tėvai), besirūpinantys žmonėmis su negalia, dažniau susidurdavo su sunkumais gauti socialinių paslaugų savo negalią turintiems artimiesiems. Žmonių su negalia tėvai dažniau nurodė, kad žmonėms su negalia kilo sunkumų gauti reikalingų sveikatos priežiūros paslaugų.

Straipsnis gautas 2025-09-05, priimtas 2025-10-24

Literatūra

1. Vonneilich N, Lüdecke D, Kofahl C. The impact of care on family and health-related quality of life of parents with chronically ill and disabled children. *Disabil Rehabil.* 2016;38(8):761–7. DOI: 10.3109/09638288.2015.1060267.
2. Juhászová A. Comparison of Quality of Life of Families with Children with Disability and Families with Children without Disability. *Procedia - Soc Behav Sci.* 2015;174:3378–84. DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.01.1007.
3. Asbury K, Fox L, Deniz E, Code A, Toseeb U. How is COVID-19 Affecting the Mental Health of Children with Special Educational Needs and Disabilities and Their Families? *J Autism Dev Disord.* 2021;51(5):1772–80. DOI: 10.1007/s10803-020-04577-2.
4. Kawohl W, Nordt C. COVID-19, unemployment, and suicide. *Lancet Psychiatry.* 2020;7(5):389–90. DOI: 10.1016/S2215-0366(20)30141-3.
5. Rechner L, Harvey KE, Lancaster S, Horney JA. How COVID-19 impacted people with disabilities: A qualitative study in Delaware. *Public Health Pract.* 2023;6:100424. DOI: 10.1016/j.puhip.2023.100424.
6. Xu F, Brodszky V. The impact of COVID-19 on health-related quality of life: a systematic review and evidence-based recommendations. *Discov Psychol.* 2024;4(1):90. DOI:10.1007/s44202-024-00204-8.
7. Embregts P, Heerkens L, Frielink N, Giesbers S, Vromans L, Jahoda A. Experiences of mothers caring for a child with an intellectual disability during the COVID-19 pandemic in the Netherlands. *J Intellect Disabil Res JIDR.* 2021;65(8):760–71. DOI: 10.1111/jir.12859.
8. Çelik MY. Children With Disabilities and Their Mothers During the COVID-19 Pandemic Difficulties Experienced. *Clin Pediatr (Phila).* 2023;00099228231167382. DOI: 10.1177/00099228231167382.
9. Sideropoulos V, Dukes D, Hanley M, Palikara O, Rhodes S, Riby DM, et al. The Impact of COVID-19 on Anxiety and Worries for Families of Individuals with Special Education Needs and Disabilities in the UK. *J Autism Dev Disord.* 2022;52(6):2656–69. DOI: 10.1007/s10803-021-05168-5.
10. Jeste S, Hyde C, Distefano C, Halladay A, Ray S, Porath M, et al. Changes in access to educational and healthcare services for individuals with intellectual and developmental disabilities during COVID-19 restrictions. *J Intellect Disabil Res.* 2020;64(11):825–33. DOI: 10.1111/jir.12776.
11. University of Pittsburgh. Effects of COVID-19 on Family Caregivers A Community Survey from the University of Pittsburgh July 2020. Prieiga per internetą: <https://ucsur.pitt.edu/reports/center-reports/effects-covid-19-family-caregivers-community-survey-university-pittsburgh>

IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON FAMILY WELL-BEING: PERSPECTIVES OF RELATIVES OF INDIVIDUALS WITH PSYCHOSOCIAL DISABILITIES

Robertas Basijokas, Aleksandra Verbilo, Donatas Austys

Department of Public Health, Institute of Health Sciences, Faculty of Medicine, Vilnius University

SUMMARY

The aim of this study was to assess the opinions of relatives living with persons with psychosocial disabilities about the impact of the COVID-19 pandemic on the well-being of their families, taking into account demographic and social factors.

Materials and methods. In 2022, 351 relatives living with persons with disabilities were surveyed. A chi-square test was used to assess the distribution of respondents according to sociodemographic variables and answers about the impact of COVID-19 pandemic on the well-being.

Results. The negative impact of the COVID-19 pandemic was reported by 85.3% of respondents. Younger respondents and parents reporting it more frequently (respectively, 88.8% vs. 80.7% and 87.6% vs. 72.0%, $p \leq 0.05$). One-fifth (22.9%) of all respondents indicated that the pandemic caused problems with their work, 52.7% - that their family had more expenses, 60.5% indicated that their health deteriorated during the pandemic, 63.6% indicated that their disabled relatives were unable to receive healthcare services, and 64.4% - that their disabled relatives were unable to receive social services. Collateral relatives and respondents without higher education more frequently indicated that they had experienced problems with their work during the pandemic (respectively, 37.5% vs. 21.0% and 30.2% vs. 15.0%, $p \leq 0.05$).

Parents and part-time workers more frequently indicated that their health deteriorated during the pandemic (respectively, 63.2% vs. 46.0% and 69.7% vs. 58.9%, $p \leq 0.05$). Collateral relatives more frequently indicated that during the pandemic, their disabled relatives had difficulties accessing healthcare services (respectively, 80.0% vs. 60.8%, $p \leq 0.05$). Men and collateral relatives more often indicated that their disabled relatives had difficulties accessing social services (respectively, 85.7% vs. 62.4%, 73.6% vs. 62.0%, $p \leq 0.05$).

Conclusions. More than four-fifths of the relatives of people with psychosocial disabilities have experienced the impact of the COVID-19 pandemic. Most commonly, inequalities were observed regarding work, accessibility to healthcare and social services.

Keywords: psychosocial disabilities, relatives of people with disabilities, wellbeing, COVID-19 pandemic.

Correspondence to Donatas Austys

Department of Public Health, Institute of Health Sciences Faculty of Medicine, Vilnius University
M. K. Čiurlionio str. 21, LT-03101 Vilnius, Lithuania
E-mail: donatas.austys@mf.vu.lt

Received 5 September 2025, accepted 24 October 2025